

Høgskolen i Telemark

Fakultet for allmennvitenskapelige fag

**EKSAMEN
I
6012 DRIFTSREGNSKAP OG BUDSJETTERING
03.05.2013**

Tid:	4 timer
Målform:	Bokmål / Nynorsk
Sidetall:	3 sider med oppgavetekst pluss vedlegg.
Hjelpemiddel:	Kalkulator
Merknader:	Vekting er gitt ved starten av hver oppgave
Vedlegg:	Hjelpearke med oppstillinger/skjema

Sensuren finner du på StudentWeb.

Oppgave 1 (15 %)

En nystartet restaurant har følgende anslag på kostnader og inntekter for det første driftsåret:

Faste kostnader til husleie, forsikringer, strøm mv.:	kr. 180.000
Faste lønnskostnader til daglig leder og kokk:	kr. 900.000
Avskrivninger på kjøkkenutstyr og inventar:	kr. 100.000
Rentekostnader:	kr. 100.000
Antall spisegjester (serveringer) per år:	15.000 serveringer
Inntekt per servering (gj.snitt):	kr. 300
Variable lønnskostnader per servering (gj.snitt):	kr. 50
Varekostnader (mat, drikke) per servering (gj.snitt):	kr. 150
Det er ingen finansinntekter i foretaket foreløpig.	

Balansen for første driftsår er i gjennomsnitt forventet å vise sum eiendeler på kr. 4.000.000, som i hovedsak består av inventar, belysning, diverse kjøkkenutstyr, samt varelagre.

- Hva blir driftsresultatet og ordinært resultat før skattekostnader gitt opplysningene ovenfor?
- Beregn total kapitalrentabiliteten under de gitte forutsetninger.
- Hva kan varekostnaden per servering i gjennomsnitt være dersom total kapitalrentabiliteten skal komme opp i 12 %?
- Forklar hva Du Pont modellen for analyse av total kapitalrentabilitet går ut på. Bruk innsikten fra denne modellen til å skissere andre tiltak som kan være aktuelle for å øke total kapitalrentabiliteten.

Oppgave 2 (15 %)

- Begrepene «balansert målstyring» og «kritiske suksessfaktorer» er to aktuelle begreper innenfor området strategisk økonomistyring. Forklar disse to begrepene. Kom med noen eksempler på forhold som kan være aktuelle kritiske suksessfaktorer for bedrifter i to forskjellige bransjer/situasjoner. (Velg selv to bransjer/situasjoner.)
- Forklar hva som menes med «ansvarsheter» i en bedrift og kom med eksempler på ulike former for ansvarsheter.
- En bedrift vurderer å legge ned en avdeling av bedriften på permanent basis. Forklar hvordan en nedleggelseskalkyle bør settes opp for å gi et best mulig beslutningsgrunnlag for å vurdere effekten (lønnsomheten) av en slik nedleggelse?

Oppgave 3 (35 %)

En bedrift produserer produktet X. Budsjetterte variable kostnader per enhet X er som følger:

Direkte material	kr. 800
Direkte lønn i tilvirkningsavdeling	kr. 1000
Indirekte variable tilvirkningskostnader	kr. 1200
Tilvirkningsmerkost per enhet:	kr. 3000
Variable salgs- og administrasjonskostnader:	kr. 300

Videre har bedriften budsjetterte faste kostnader per måned som følger:

Faste tilvirkningskostnader:	kr. 1.000.000
Faste salgs- og administrasjonskostnader:	kr. 400.000

Standard forbruk av direkte material per enhet er 10 kg. Standard timelønn for direkte lønn er 400 kr. Indirekte variable tilvirkningskostnader skal innkalkuleres med en sats per time i direkte lønn i tilvirkningsavdelingen. For variable salgs- og administrasjonskostnader brukes kr. 300 som en standardsats for hver solgt enhet.

- a) Sett opp standardkalkylen (med alle satser) per ferdig tilvirket vare og per enhet varer i arbeid. For varer i arbeid antas det at fulle materialkostnader påløper straks produksjonen starter, mens halvparten av direkte lønn og indirekte variable tilvirkningskostnader i gjennomsnitt har påløpt.

For produksjonen i april 2013 har vi følgende opplysninger. IB varer i arbeid pr 1. april var på 100 enheter. Disse ble fullført i april. 1000 nye enheter ble satt i produksjon i løpet av april. Av disse ble 900 ferdige, slik at UB varer i arbeid ble 100. IB ferdigvarelager pr. 1. april var på 600 og det ble solgt 1300 enheter i april for en pris på kr. 5300 per enhet.

- b) Finn standard mengde og standard tid i april basert på standardsatsene du har utarbeidet i a) og opplysningene ovenfor.
- c) Fullfør standardkostregnskapet etter bidragsmetoden for april. Se vedlagte skjema som huskehjelp for oppstillingen, men før inn på ordinært gjennomslagsark. Nedenfor får du diverse opplysninger om virkelige kostnader og/eller kostnadsavvik for de enkelte kostnadstypene som er inkludert i regnskapsoppstillingen.

Direkte material, virkelige kostnader:	Kr. 815.060
Direkte material, virkelig pris per kg:	Kr. 83 pr/kg
Direkte lønn, lønnsavvik:	Kr. -12.000 (Ufordelaktig)
Direkte lønn, virkelig timeforbruk:	2460 timer
Ind. variable tilvirkningskostnader, virkelige:	Kr. 1.180.000
Faste tilvirkningskostnader, virkelige:	Kr. 990.000
Variable s&a-kostnader, virkelige:	Kr. 365.000
Faste s&a-kostnader, virkelige:	Kr. 410.000

- d) Gjennomfør en avviksanalyse for direkte material og indirekte variable tilvirkningskostnader. Kommenter avvikene. (Se vedlagt oppstilling for avviksanalyse som huskehjelp).

Oppgave 4 (35 %)

Engrosbedriften A/S Fix leverer elektromateriell til montørbedrifter. A/S Fix har hatt følgende salg, varekostnader, øvrige kostnader og lagerverdier de siste måneder: (tall i 1000 kr)

	November	Desember	Januar	Februar	Mars
Salgsinntekt	1.200	1.100	1.300	1.400	1.300
Varekostnader	720	650	790	830	780
Varelager i kr siste dag (UB) hver måned*	620	330	840	435	285
Bruttofortjeneste	480	450	510	570	520
Faste betalbare kostnader	200	200	210	210	210
Avskrivninger	80	80	80	80	80
Finansinntekter	5	5	5	5	5
Finanskostnader	15	15	15	15	25

* Hint ang. varekostnad vs. varekjøp: Merk at UB lager siste dag i en måned også blir IB lager første dag i neste måned, slik at UB varelager for desember blir IB varelager for januar osv.

For å finne likviditetsutviklingen for 1. kvartal får du også følgende tilleggsopplysninger (se mer på neste side):

Alt salg skjer på kreditt og gjennomsnittlig kredittid til kundene er på 2 måneder. Også varekjøpet skjer på kreditt, til 1 måneds gjennomsnittlig leverandørkreditt.

De faste betalbare kostnadene forfaller til betaling samme måned som kostnadene er ført. Finansinntektene og finanskostnadene består av renteinntekter og rentekostnader som mottas/betales samtidig med inntekt/kostnad.

Alle tall som nevnes i det følgende er også oppgitt i 1000 kr:

A/S Fix har et langsiktig lån som det skal betales månedlige avdrag med 10 hver måned gjennom hele kvartalet. Videre vil A/S Fix ta opp et nytt lån på 1500 som innbetales i starten av mars. Dette nye lånet skal det betales 15 i avdrag på per måned fra og med mars og videre framover. (Økte renter pga. dette lånet er det allerede tatt hensyn til i finanskostnadene i tabellen ovenfor.)

A/S Fix skal også foreta en investering i oppgradering av en lagerhall. Denne jobben skal betales i mars 2013, og betalingen vil bli på 2100. En del inventar mv. fra en gammel hall det ryddes opp i, vil selges og bli innbetalt i februar, med samlet innbetaling på 200. A/S Fix har også avsatt utbytte som skal betales med 150 i februar.

- a) Sett opp et likviditetsbudsjett for hver måned (januar, februar, mars) i 1. kvartal 2013. Se bort fra skatter og mva i hele denne oppgaven. Skriv gjerne tall i 1000 kr.
- b) A/S Fix har en kassekredittkonto i en bank med avtalt limit (maksimalt trekk) på 3000 og hadde den 1. januar et trekk (gjeld) på kassekreditten på 1200. Avregn løpende likviditetsendring gjennom 1. kvartal 2013 mot kassekredittkontoen. I slutten av hver måned trekkes det så rentekostnad på 2 % per måned basert på gjennomsnittlig forbruk av kassekreditt gjennom måneden, $(IB+UB)/2$. Videre belastes kontoen 31. mars med provisjon på 0,5 % av avtalt limitbeløp. Hva blir da trekket på kassekredittkontoen per 31. mars 2013? (Rund gjerne av alle tall til hele tusen i denne oppstillingen.)
- c) Hvis A/S Fix i tillegg til kassekreditt hadde en IB på bankinnskudd/kontanter på 480 per 1. januar, hva er da bedriftens likviditetsreserve per 31. mars 2013? Og hva synes du om bedriftens likviditetssituasjon ut fra disse tallene?

Oppgave 1 (15 %)

Ein nystarta restaurant har følgjande anslag på kostnader og inntekter for det første driftsåret:

Faste kostnader til husleige, forsikringar, straum m.v.:	kr. 180.000
Faste lønskostnader til dagleg leiar og kokk:	kr. 900.000
Avskrivningar på kjøkkenutstyr og inventar:	kr. 100.000
Rentekostnader:	kr. 100.000
Tal på spisegjestar (serveringar) per år:	15.000 serveringar
Inntekt per servering (gj.snitt):	kr. 300
Variable lønskostnader per servering (gj.snitt):	kr. 50
Varekostnader (mat, drikke) per servering (gj.snitt):	kr. 150
Det er inga finansinntekter i verksemda foreløpig.	

Balansen for fyrste driftsår er i gjennomsnitt forventa å syne sum eigedelar på kr. 4.000.000, som i hovudsak består av inventar, belysning, diverse kjøkkenutstyr, samt varelager.

- Kva blir driftsresultatet og ordinært resultat før skattekostnader gitt opplysningane ovafor?
- Rekn ut totalkapitalrentabiliteten under dei gitte føresetnader.
- Kva kan varekostnaden per servering i gjennomsnitt være dersom totalkapitalrentabiliteten skal kome opp i 12 %?
- Forklar kva Du Pont modellen for analyse av totalkapitalrentabilitet går ut på. Bruk innsikta frå denne modellen til å skissere andre tiltak som kan være aktuelle for å auke totalkapitalrentabiliteten.

Oppgave 2 (15 %)

- Omgrepa «balansert målstyring» og «kritiske suksessfaktorar» er to aktuelle omgrep innafor området strategisk økonomistyring. Forklar desse to omgrepa. Kom med nokre døme på tilhøve som kan være aktuelle kritiske suksessfaktorar for verksemdar i to forskjellige bransjar/situasjonar. (Vel sjølv to bransjar/situasjonar.)
- Forklar kva som meinast med «ansvarseiningar» i ei verksemd og kom med døme på ulike former for ansvarseiningar.
- Ei verksemd vurderer å leggje ned ei avdeling av verksemda på permanent basis. Forklar korleis ei nedleggingskalkyle bør setjast opp for å gje eit best mulig grunnlag for å vurdere effekten (lønsmda) av ei slik nedlegging?

Oppgave 3 (35 %)

Ei verksemd produserer produktet X. Budsjetterte variable kostnader per eining X er som følgjer:

Direkte material	kr. 800
Direkte løn i tilvergingsavdeling	kr. 1000
Indirekte variable tilvergingskostnader	kr. 1200
Tilvergingsmeirkost per eining:	kr. 3000
Variable sags- og administrasjonskostnader:	kr. 300

Vidare har verksemda budsjetterte faste kostnader per månad som følgjer:

Faste tilvergingskostnader:	kr. 1.000.000
Faste sals- og administrasjonskostnader:	kr. 400.000

Standard forbruk av direkte material per eining er 10 kg. Standard timeløn for direkte løn er 400 kr. Indirekte variable tilvergingskostnader skal innkalkulerast med ein sats per time i direkte løn i tilvergingsavdelinga. For variable sals- og administrasjonskostnader brukast kr. 300 som ein standardsats for kvar selde eining.

- a) Sett opp standardkalkyla (med alle satsar) per ferdig tilverka vare og per eining varer i arbeid. For varer i arbeid leggjast det til grunn at fulle materialkostnader skjer straks produksjonen startar, mens halvparten av direkte løn og indirekte variable tilverksingskostnader i gjennomsnitt har oppstått.

For produksjonen i april 2013 har vi følgjande opplysningar. IB varer i arbeid pr. 1. april var på 100 einingar. Desse blei fullført i april. 1000 nye einingar blei satt i produksjon i løpet av april. Av desse blei 900 ferdige, slik at UB varer i arbeid blei 100. IB ferdigvarelager pr. 1. april var på 600 og det ble seld 1300 einingar i april for ein pris på kr. 5300 per eining.

- b) Finn standard mengde og standard tid i april basert på standardsatsane du har utarbeidd i a) og opplysningane ovafor.
- c) Fullfør standardkostrekneskapen etter bidragsmetoden for april. Se vedlagte skjema som huskehjelp for oppstillinga, men før inn på ordinært gjennomslagsark. Nedafor får du diverse opplysningar om verkelige kostnader og/eller kostnadsavvik for dei einskilde kostnadstypar som er inkludert i rekneskapsoppstillinga.

Direkte material, verkelige kostnader:	Kr. 815.060
Direkte material, virkelig pris per kg:	Kr. 83 pr/kg
Direkte løn, lønsavvik:	Kr. -12.000 (Ufordelaktig)
Direkte løn, virkelig timeforbruk:	2460 timer
Ind. variable tilverksingskostnader, verkelige:	Kr. 1.180.000
Faste tilverksingskostnader, verkelige:	Kr. 990.000
Variable s&a-kostnader, verkelige:	Kr. 365.000
Faste s&a-kostnader, verkelige:	Kr. 410.000

- d) Gjennomfør ei avviksanalyse for direkte material og indirekte variable tilverksingskostnader. Kommenter avvika. (Sjå vedlagt oppstilling for avviksanalyse som huskehjelp).

Oppgåve 4 (35 %)

Engrosverksemda A/S Fix leverar elektromateriell til montørbedrifter. A/S Fix har hatt følgjande sal, varekostnader, andre kostnader og lagerverdiar dei siste månader: (tal i 1000 kr)

	November	Desember	Januar	Februar	Mars
Salsinntekt	1.200	1.100	1.300	1.400	1.300
Varekostnader	720	650	790	830	780
Varelager i kr siste dag (UB) kvar måned*	620	330	840	435	285
Bruttoforteneste	480	450	510	570	520
Faste betalbare kostnader	200	200	210	210	210
Avskrivningar	80	80	80	80	80
Finansinntekter	5	5	5	5	5
Finanskostnader	15	15	15	15	25

* Hint ang. varekostnad vs. varekjøp: Merk at UB lager siste dag i ein måned og blir IB lager første dag i neste måned, slik at UB varelager for desember blir IB varelager for januar osv.

For å finne likviditetsutviklinga for 1. kvartal får du og følgjande tilleggsopplysningar (sjå meir på neste side):

Alt sal skjer på kreditt og gjennomsnittlig kredittid til kundane er på 2 månader. Varekjøpet skjer og på kreditt, til 1 månads gjennomsnittlig leverandørkreditt.

Dei faste betalbare kostnadene betalast same månad som kostnadene er ført. Finansinntektene og finanskostnadene består av renteinntekter og rentekostnader som blir mottatt/betalt samtidig med inntekt/kostnad.

Alle tal som nemnast i det følgjande er og oppgitt i 1000 kr:

A/S Fix har eit langsiktig lån som det skal betalast månadlege avdrag med 10 kvar månad gjennom heile kvartalet. Vidare vil A/S Fix ta opp eit nytt lån på 1500 som innbetalast i starten av mars. Dette nye lånet skal det betalast 15 i avdrag på per månad frå og med mars og vidare framover. (Auka renter pga. dette lånet er det allereie tatt omsyn til i finanskostnadene i tabellen ovafor.)

A/S Fix skal og investere i oppgradering av ein lagerhall. Denne jobben skal betalast i mars 2013, og betalinga vil bli på 2100. Ein del inventar mv. frå ein gamal hall det ryddast opp i, vil seljast og bli innbetalt i februar, med samla innbetaling på 200. A/S Fix har og avsett utbytte som skal betalast med 150 i februar.

- a) Sett opp eit likviditetsbudsjett for kvar månad (januar, februar, mars) i 1. kvartal 2013. Sjå bort frå skattar og mva i heile denne oppgåva. Skriv gjerne tal i 1000 kr.
- b) A/S Fix har ein kassekredittkonto i ein bank med avtalt limit (maksimalt trekk) på 3000 og hadde den 1. januar eit trekk (gjeld) på kassekreditten på 1200. Rekn løpande likviditetsendring gjennom 1. kvartal 2013 mot kassekredittkontoen. I slutten av kvar månad trekkast det så rentekostnad på 2 % per månad basert på gjennomsnittleg forbruk av kassekreditt gjennom månaden, $(IB+UB)/2$. Vidare belastast kontoen 31. mars med provisjon på 0,5 % av avtalt limitbeløp. Kva blir då trekket på kassekredittkontoen per 31. mars 2013? (Rund gjerne av alle tal til heile tusen i denne oppstillinga.)
- c) Dersom A/S Fix i tillegg til kassekreditt hadde ein IB på bankinnskott/kontantar på 480 per 1. januar, kva er då verksemda si likviditetsreserve per 31. mars 2013? Og kva synest du om verksemda sin likviditetssituasjon ut frå desse tala?

Aktuelle skjema for hjelp til å huske begreper/oppstilling.

Ingen innføring på dette ark.

Standardkostregnskap etter bidragsmetoden.

SALG	Antall		kr	Kr	
	Standard		Standard	Virkelige	Avvik
	Mengde	Sats	kostnad	kostnader	Dir. kostnader
Direkte materialer					
Direkte lønn					
	Sum avvik direkte kostnader:				
Ind.var.tilv.kostn.					
Periodens tilvirkningsmerkost					
Beholdningsendringer varer i arbeid					
Tilvirkningsmerkost ferdigvarer					
Beholdningsendringer ferdigvarer					
Tilvirkningsmerkost solgte varer					
Indirekte variable s&a kostnader					
SALGSMERKOST					
KALKULERT DB					
	Sum avvik direkte kostnader				
	Sum dekningsdifferanser				
	VIRKELIG DEKNINGSBIDRAG				
	Faste kostnader (avd. X)				
	Faste kostnader (avd. Y)				
	Sum budsjettavvik faste kostn.				
	PRODUKSJONSRESULTAT				

Huskeliste for avvikstyper (til hjelp for hukommelsen)

Materialer:

(1) Standard

Std. mengde×Std.pris

(2) For avviksanalysen

Virk. mengde×Std.pris

(3) Virkelig

(1)–(2) = Mengdeavvik

(2)–(3) = Prisavvik

(1)–(3) = Totalavvik (Materialavvik)

Indirekte variable kostnader:

(1) Standard

Std.timer × Std.sats

(2) For avviksanalysen

Virk. timer×Std.sats

(3) Virkelig

(1)–(2) = Produktivitetsavvik

(2)–(3) = Forbruksavvik

(1)–(3) = Totalavvik for ind.var.kostnader